

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HÖGMAN

ILLUSTRERAD TIDNING
GRUNDLAGD AF
FÖR KVINNAN OCH HEMMET
FRITHIOF HELLBERG

SÖNDAGEN DEN 8 OKTOBER 1916.

HUFVUDREDAKTOR:
ERNST HÖGMAN.

RED.-SEKRETERARE:
ELISABETH KREY.

SKANSEN-NUMMER

Skansenstämning.

Hör du suset och lyss du till låten,
känner du doften af bo och af bygd
svepa emot dig från gammaldagsståten,
stark och djup som en gammal brygd —
ser du hur stölgungan svänger i takt till
vaggvisesången i morsbarm väckt —
skallar en lurstöt i morgonvåkten,
finner du också bragden, som bragt till
sena tiders sökande släkten
sagan om framfaren tid och släkt.

Skansen och

Den dag kan gry, då allt vårt guld ej räcker att skapa bilden af den svunna tid.

VI FORFLYTTA OSS NÅGRA ÅRTIONDEN tillbaka. En ny tid höll då på att bryta in en tid på godt och ondt, kännetecknad af mer eller mindre öppet visadt förakt för det gamla och häfdvunna och med högt uttalad sympati för allt, som bar den nya tidens särmerke, äfven om detta blott var ett operonligt fabriksmärke. Människorna fingo med ens så brådtom, tiden blef kortare, och i brådskan och villervalla vakade man mycket, som borde ha fått stå kvar.

Särskildt märkbart var detta därute i bygderna, där man alltmer började kasta åt sidan den gamla allmogekulturen för att gifva

Går du en kväll bland höstlöf och granar, står du på sanden vid Bredablicks skans, varmt väl ditt hjärta ur tiderna anar styrkan af forntida bragders glans. Kjalteater, som aldrig beskrifvits, aldrig fått plats på historiens blad, men som i tysta och ensliga timmar idogt af flitiga händer bedrifvits — — Kasarne tändas. Det glittrar och glimmar... —

Skansen lyser på hösilig stad!

Skansen... Hemmet och åkerrenen, bygden. Lugnet ur stad, som brusar. — Björken vajar och skogen susar... Men i mullen sofver dess man! — — Mannen, som hade det svenska kynnet: hembygdsvännen med svenskmannalynnet, fosterlandsvännen som ingen ann'...

Lyss till suset! — Ingen talar så starkt ur bruset af all nutidens jäkt och äflan, split och hat och förintelses täflan, krig och död, så svenskt som han! — — Kjalmar Wallander.

för allt måste en man med hans skaplynne, med hans omulliga känsla för att allt skulle bli så lefvande som möjligt, känna, att ett museum trots allt dock var något halft, något som måste kompletteras. Visst kunde man få fram interiörerna, men exteriören...

Där stodo dock runt omkring i vårt land gamla byggnader, som öfvergåfvos för nya bostäder, präktiga stugor, som pietetsfullt måste räddas från förstörelsen. Men hur skulle detta kunna ske? Var det inte tillräckligt för en ensam man den börda, han redan lagt på sina skuldror. Skulle inte någon annan kunna gripa in och fullborda hans verk i denna riktning. Men Hazelius var icke den man, som daglingade med sin öfvertygelse. Det var icke att vänta att någon annan skulle offra sig, det var knappast ens att vänta att få en hjälpande hand.

Det var då Hazelius kom att tänka på Skansen, och det dröjde ej länge, förrän han satte sig i förbindelse med ägaren, Christian Hammer. Den 15 januari 1891 kom man öfverens om köpesumman, 25,000 kronor.

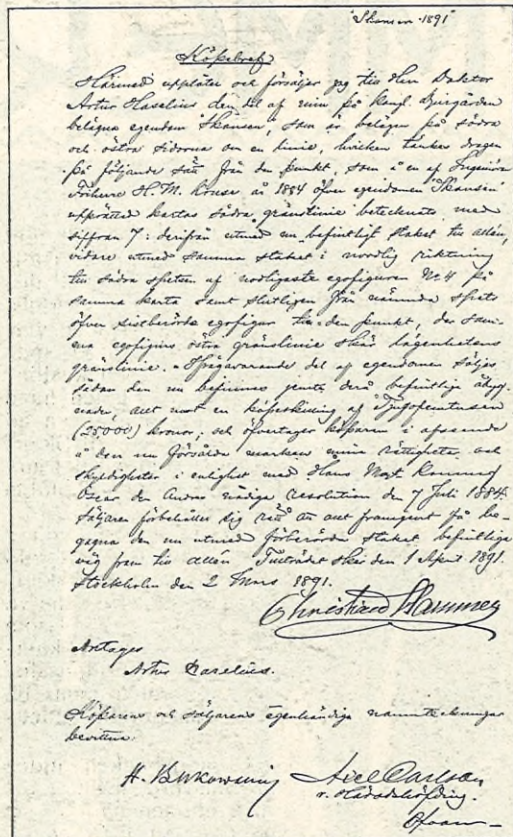
Att ställningen vid denna tidpunkt var så-

dess skapare.

dan, att en annan än Hazelius skulle ha gifvit upp det hela som omöjligt att realisera, finna vi i ett bref från honom, dateradt den 16 januari samma år, där det heter:

"Faktum är emellertid, att jag ej heller i år har ett enda öre att köpa för; ja, ej ett öre till muséets underhåll och vård utöfver hvad jag kan ligga samman. — —

Har * skrivit om Skansen? Det är en stor tanke, det påstår jag själf. Skall berättas dig att jag i dag skrivit till * för att få de 25,000 kronor, om hvilka jag i går öfverenskom med Christian Hammer, och hvilka jag måste skaffa till månadens slut. Jag är beredd att sätta mig själf i sticket för summan. Vi måste ha Skansen. En hel

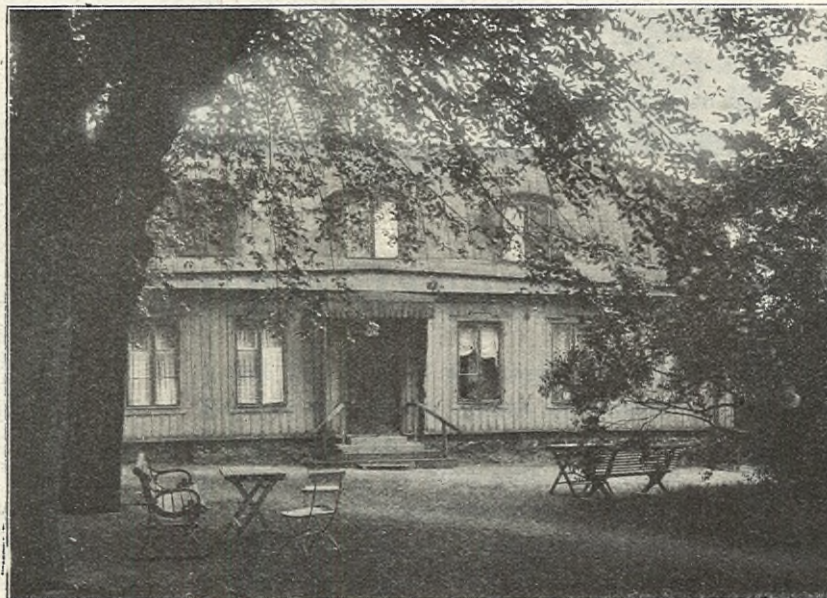
Köpebrevet mellan Christian Hammer och Artur Hazelius angående inköpet af Skansen.

rum åt det nya. Det gick i dessa dagar en nivellerings våg öfver Sverige och sköljde med sig mycket, som var för godt för att så där utan vidare slopas.

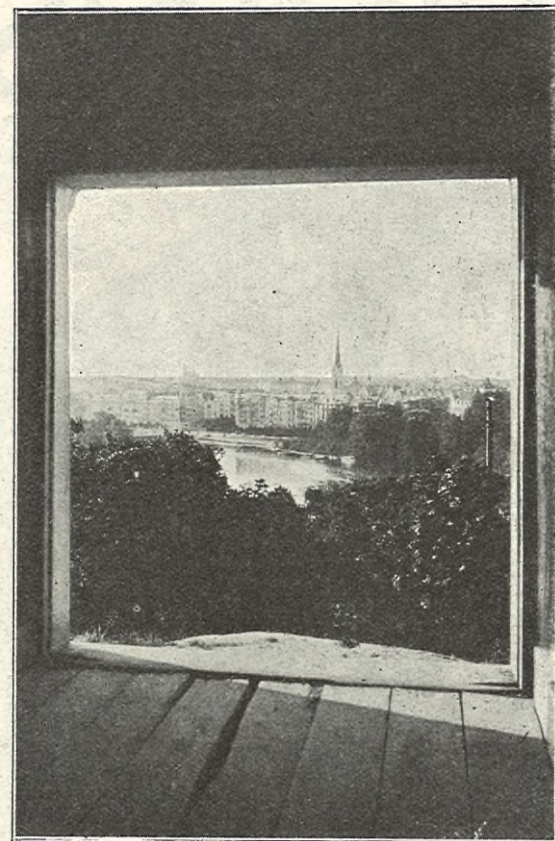
Det var detta, som Artur Hazelius till sin stora sorg märkte under en resa i Dalarna i början af 1870-talet. Skulle något af det gamla kunna hinna räddas, måste man genast gripa sig an med räddningsarbetet. Det var då han beslöt att ägna sitt lif åt detta. Så uppstod genom hans offervillighet och okufliga energi Nordiska muséet och någon tid senare dess kanske mest kända afdelning, friluftsmuséet Skansen.

Och i år, den 11 oktober, fyller Skansen 25 år.

Det var den 24 oktober 1888, som grundläggningsarbetet för Nordiska muséet börjades. Redan då, öfverhopad af arbete och ekonomiska bekymmer, får Hazelius tanken att föra idén vidare. Säkerligen förstod han snart nog, att hur stort muséet än planerades, så skulle den dag komma, då det skulle bli trångbodt för samlingarna därinne. Men fram-

Det hus, Surbrunnsgatan 45 i Stockholm, där Artur Hazelius föddes den 30 november 1833.

Utsikt öfver Stockholm från Håsjöstapeln.

liten stad af gamla byggnader skulle växa upp på den härligt belägna tomten."

Några veckor senare skrifer han:

"Skansen är emellertid en sak, som tillhör 'min lifsgärning'. Det ligger en omätlig vikt vid dess förvärfvande, ty ovisst är, om någon efter mig gör sig den mödan att utföra den plan jag ifråga om densamma utkastat, och som för muséet innebär ett frö till en storartad utveckling och för Stockholm en utomordentlig ekonomisk fördel."

Den besökare, som vandrar, där Artur Hazelius' stolta lifsgärning skapats, kommer säkert någon gång att undra, hvad som förr en gång funnits på denna plats. Att ingående skildra de olika områdenas äldre historia skulle emellertid föra oss för långt, hvarför vi här inskränka oss till att i stora drag lämna läsaren en kort öfversikt öfver det viktigaste.

Det område, som först förvärfvades af Hazelius i egenskap af Nordiska muséets styresman var Framnäs.

I äldre tider låg där enligt gamla anteckningar ett kruthus, hvartill ritningarna uppgjorts af fältmarskalken Erik Dahlberg. Andä in till 1820-talet kvarstod detta, då platsen uppläts

Nordiska Museets styresmän från 1901.

Gunnar Hazelius från 1901—1905.

Dr Gustaf Upmark från 1913.

Bernhard Salin från 1905—1913.

på arrende åt öfverste Fredrik Blom, en projekt-makare, som på flera sätt gjort sig bemärkt i Stockholms äldre historia. Han uppkallade stället efter det bekanta vingasätet i Frihjofs saga och lät efter röjning af platsen här uppföra sina på den tiden mycket omtalade flyttbara hus, som ehuru ypperst bofälliga likväl kvarstodo till det år, då Nordiska museet här öppnade en ny afdelning.

I Tollstorps år 1844 utkomna bok om Djurgården förekommer följande skildring:

"Platsen jämnades, lilla udden kringmurades och alar planterades utmed stranden. En väl inredd paviljong om två våningar jämte flera byggnader, alla i smakfull stil, pryda detta ställe. Det inskränkta utrymmet medgaf ej större afstånd mellan husen, och man borde naturligtvis begagna den väl belägna lokalen så fördelaktigt som möjligt. Man måste bekänna, att ägaren gjort allt som kunnat åstadkommas för att på allt tänkbart sätt försköna den inskränkta platsen. Det hela liknar en liten koloni af alldeles egen karaktär. Husen äro bekvämt, nätt och smakfullt inredda, egentligen för sommarnöjen, men en del försedda med kakelugnar, så att de kunna sent på hösten, ja, äfven om vintern begagnas".

Denna tid var glansperioden för Framnäs, och hufvudbyggnaden, som en tid beboddes af Emelie Höggvist, var då vittne till hennes glada och lysande fester. I en af August Blanche's liffulla stockholmsskildringar från denna tid är just Framnäs scenen, och dess charmantia ägarinna upp-bär hufvudrollen.

Denna stolta epok i ställets historia blef emellertid helt kort, och snart nog sjönk det i förfall och vanvård, och dess bebyggare kommo allimer att tillhöra en annan klass än de exklusiva element, som fordom här hört till värdfolk och gäster.

År 1890 inköpte greve v. Hallwyl af ägaren friherre F. S. Lilliecreutz stället och öfverlämnade det så godt som omedelbart genom ett gåfvobref af den 4 februari samma år till museet.

De vanprydande rucklen blefvo nu jämnade med marken, och hufvudbyggnaden fick undergå en omfattande reparation, hvarefter här inrymdes en del af Nordiska museets hittills magasinerade samlingar.

Några fantastiska planer på att här låta uppföra Ornässtugan från Dalarna, Fatburen på Björkvik samt den gamla staffkyrkan från Borgund i Norge läto en tid mycket tala om sig, men dessa måste man snart nog uppgifva.

Stockholmsutställningen år 1897, som i mångt och mycket medverkade till en genomgripande förändring af Djurgårdens fysionomi, förlade just hit till Framnäs "Gamla Stockholm", och nu fick äfven hufvudbyggnaden lämna plats för den illusoriska och stämningsfulla bilden af det Stockholm som gått.

Efter utställningens slut återbördades området med de gamla stockholmsbyggnaderna till Skansen, men som dessa blefvo för kostsamma att underhålla, måste de rivas. Platsen stod i förbindelse med det egentliga Skansen medels en viadukt. Hazelius' plan var att här förlägga en specialutställning, belysande vår fiskar- och kustbefolknings gamla seder och bruk. Planen hann emellertid ej förverkligas, och som platsen en tid hölls alldeles afstängd, blef följden den, att Skansen år 1908 måste afstå området, som nu af Djurgårdsförvaltningen på nytt planerats och upplåtits till promenadplats för allmänheten.

Lägenheten Skansens historia är vida yngre. Angående dess namn och hur det uppkommit vela vi föga, men enligt hvad Claës Lundin i en skildring af traktens historia meddelar, skall det hafva uppkommit af den anledningen, att Oscar I som kronprins roat sig att med hjälp af sina lekkamrater där uppföra en liten skans af lösbrutna stenar. Enligt en annan uppgift skola där i gamla tider hafva funnits några forskansningar till Stockholms försvar.

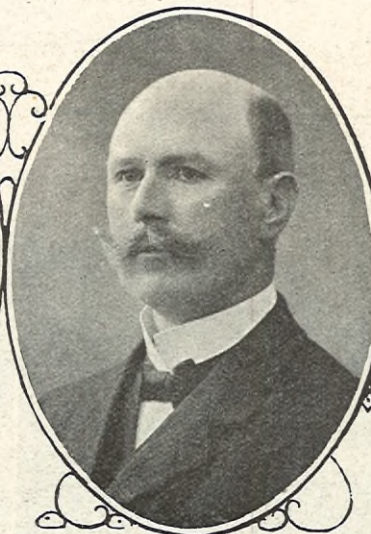
Den vilda och oordnade skogsbacken ägdes omkring år 1800 af en värdshusvärd, hvilken för öfrigt idkade värdshusrörelse på den närbelägna "Blå porten". Traktör Klingberg, som titeln lydde, sålde år 1814 sin besittningsrätt till en grosshandlare John Burgman, en af den dåtida köpmannaristokratiens största matadorer. Denne lät planera och inhägnat området samt i den vackra parken plantera träd och buskar. I midten byggdes en vacker paviljong och jämsides med den äldre

Intendenten A. H. Adelsohn.

Intendenten Nils Keyland.

Intendenten A. Behm.

Intendenten Edv. Hammarstedt.

Konstfliten, Göteborg.

Konstnärligt verkningfulla mönster och färgsättningar. Prover sändas till påseende. Preciserat noga vad som önskas.

Mattor, gardiner, möbelyger, dräkttyger.

IDUNS KOKBOK

AF ELISABETH ÖSTMAN.

är den bästa kokbok för det svenska hemmet.

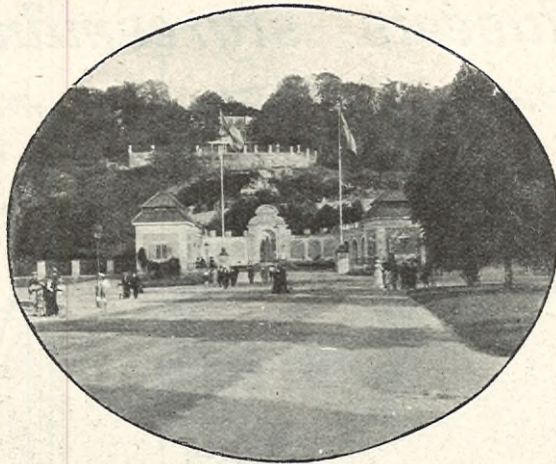
4:de upplagan nu utkommen. 30 tusen ex. Pris Kr. 5: 50 mb.

benämningen Skansen fick stället nu äfven namnet "Burgmans fåfänga".

Efter Burgmans död ärfde hans måg, grosshandlare Adolf Fredholm stället, och efter denne inköptes det af "Skånske prinsen", grosshandlare Adolf Bergman. Denne var den siste innehafvaren, hvilken både ville och förmådde att åt platsen gifva den omvårdnad, som dess vackra och pittoreska läge manade till. Efter hans död kom parken att ligga i lägervall, och den fordom så eleganta paviljongen fick förfalla samt erhöi snart nog till grannar en del vanprydande skjul, som yttermera hos besökaren stärkte intrycket af vanvård och ofrefnad.

Som förut nämnts ägdes lägenheten vid tidpunkten för Hazelius' inköp af Christian Hammer, som i några af byggnaderna förvarade sina berömda stora samlingar.

Det var emellertid blott en del af tomten som år 1891 förvärfvades af Artur Hazelius. Den andra delen stannade i Hammers ägo till år 1896, och i det långa envåningshus, som än i dag kvarstår å platsen om än delvis ombyggt, förbehöll han sig rätt till år 1903 förvara sitt dyrbara bibliotek.

Skansens hufvudingång.

Tivoliområdets historia före den tidpunkt (1901), då det införlivades med Skansen, torde vara så pass väl känd, att vi icke här behöfva närmare beröra densamma.

Så hade då Hazelius fått se sitt Skansen taga allimer fast form och gestalt. År från år hade nya områden lagts till det ursprungliga, liksom äfven samlingarna däruppe ökats. Som förut nämnts hade ekonomien minst af allt varit lysande, ja, den hade vissa tider varit så dålig, att hela Skansens existens syntes hotad. Detta föranledde revisorerna att en gång i början af 1890-talet göra ett uttalande om önskemålet, att Nordiska museet och Skansen blefve en statsinstitution. På detta svarar Hazelius med följande ord, som torde kunna påräkna allmänt intresse:

"Herrar revisorer anse, att de säkraste garantierna för Nordiska Muséets framtids betryggande

BLEKINGSTUGAN

LAXBROSTUGAN

Trakten kring det nuvarande Bredablick, Belvedèrområdet, var ända till år 1850 oinhägnad och vild mark tillhörande Djurgårdens öppna område. Den skogbevuxna tomten, som omfattade 150,000 kvm., arrenderades år 1870 af lifmedikus Wästfelt. Denne hade för afsikt att här anlägga ett sanatorium samt ett utsiktstorn. Af planerna på sanatoriet blef emellertid ingenting, endast utsiktstornet, Belvedèren, blef verklighet. År 1876 byggdes detta efter ritning af J. E. Söderlund af byggmästare A. G. Janson, som efter Wästfels död äfven blef ägare till detsamma. J. lät nödtorfligt ordna parken samt begagnade tornet dels som privat sommarnöje, dels öppnade han det för allmänheten som utsiktstorn och höll samtidigt en mindre servering. Af J. köpte Hazelius år 1892 såväl tornet som den omgivande parken.

SOLLIOSDAMMEN OCH SOLHEM

vore, om staten kunde förmås öfvertaga museet, hvilket de för sin del icke hålla alldeles omöjligt. Revisorerna hafva emellertid själfva fäst uppmärksamheten därpå, att muséet en gång — 1879 — blifvit åt staten hembjudet, men att både regeringen och riksdagen afböjde det gjorda anbudet hufvudsakligen af fruktan för de dryga utgifter muséets förutsatta hastiga tillväxt skulle medföra för statsverket. Att detta afslag skedde i en för muséet lycklig stund torde ej vara tvifvel underkastadt. Hade muséet då blifvit en statsinstitution, hade det sannolikt blifvit utsatt för svåra slitningar med andra närstående statsinstitutioner och lupit den största fara att förr eller senare styckas. Och hvad värre är — det hade alldeles säkert hämmats i sin utveckling. Hvarken Skansen eller Bredablick hade i denna stund funnits till såsom muséets egendom, ty äfven

ELFROSGÅRDEN

OKTOBERSGÅRDEN

Pellerins

Grädd- och Växt-Margarin

ersätta det finaste mejerismör.

under förutsättning att jag kvarstått såsom museets styresman, hade jag aldrig i egenskap af en statens tjänsteman kunnat tänka på att inköpa det ena eller det andra af de båda ofvannämnda områdena. Bredablick kostade, som bekant, 100,000 kronor!

Tror någon, att en statstjänsteman vågat för sin institution göra ett sådant köpeaffär utan att ha några medel till förfogande? Sak samma med Skansen. Jag hade heller icke, för att taga ännu ett exempel bland otaliga, vågat att vid de Hamerska auktionerna i Köln på eget ansvar återbörda åt Sverige föremål för mellan 40- och 50,000 kronor.

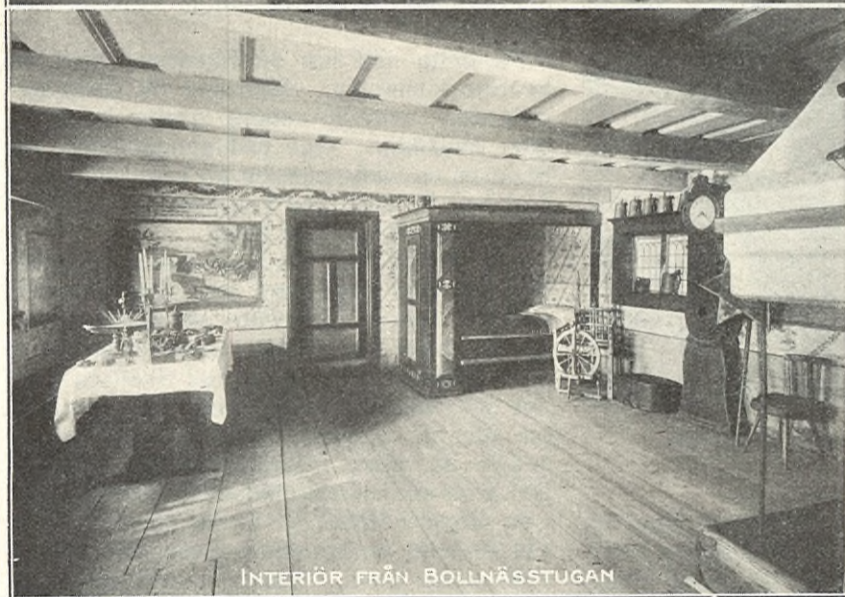
Kan verkligen någon sann vän till museet med dylika sakförhållanden för ögonen beklaga, att museet ej 1880 blef statsinstitution?"

På denna Hazelius' fråga torde ingen kunna svara annat än nej, ty nu fick i stället skaparen af det hela trycka sin personliga

uppe, kunde han förvisso tycka, att allt var ganska godt.

Men för honom blef det icke tid till någon hvilodag. Det var så mycket att ställa med, så mycket att se till och så många nya idéer och uppslag, som hvälfdes i hans hjärna.

Det hade så småningom blifvit så, att Skansen var Hazelius och Hazelius var Skansen. Och så hoppades man, att det skulle få förblifva under många år. Men en vacker majmorgon år 1901 spred sig från mun till mun ett dystert rykte: Hazelius är död. Man vägrade i det längsta att sätta tro till detta, men bara några fimmår senare voro extranummer ute för att bekräfta, att det verkligen var sant. Skansens skapare

prägel på verket. Och att detta var det bästa, som kunde ske, behöfver icke diskuteras. Det blef icke, som det så lätt kunde ha blifvit, flera viljor, som dragit åt hvar sitt håll och så hindrat utvecklingen, utan en viljestark mans enhetliga och konsekventa arbete fram mot det mål, som han bäst, för att icke säga ensam, kände.

Skansen har blifvit, hvad han velat, och när han i tysta kvällar ensam vandrade omkring där-

hade helt lugnt och stilla gått ur tiden och sof nu den sista sömnen i det gulå huset däruppe på höjderna. En känsla af dof sorg grep alla, ty man förstod att man förlorat något, som aldrig kunde ersättas, att en vän till hela vårt land och folk gått ur tiden...

Artur Hazelius' graf redde på den plats som var honom kärast på jorden, på Skansen. I en liten skogsdunge i närheten af Hällestadsstapeln hvilar hans stoff. Öfverst

Renberget.

på kullen står en stor bautasten af granit med hans namn. Det behöfver heller icke slå några svassande fraser öfver stoffet af den man, som åt sig byggt ett monument, som kommer att stå i tidernas tider. Ty rundt om honom står som ett mäktigt minnesmärke det stora vida Skansen, ett stolt bevis på hvad en människa med vilja och kärlek kan skänka sin samtid och eftervärlden. Och hvarje svensk måste ur djupet af sitt hjärta tacka Hazelius, att han trots alla de svårigheter, som han hade att genomgå, trots all den förtviflan, som mången gång måste ha fyllt hans själ, följde den gamla maningen: "Tron ej hvad häglösheten hvisskar till er att striden är för hög för er förmåga och att den kämpas ut väl er förutan."

Skansen har under en för en institution så kort tidrymd som 25 år så vuxit in i allmänna medvetandet, att det är svårt att tänka sig Stockholm utan Skansen. Därmed ha vi icke velat säga, att Skansen är något specifikt stockholmskt. Nej, vida öfver Sveriges land sträcker den sina verkningar, samlande innanför sina murar det bästa af det gamla från vårt lands olika delar.

Vi vilja först se på Skansen som en hela vårt lands institution. Det är genom sin egenskap af friluftsmuseum, en plats där vårt lands gamla minnen af olika slag finna en frislad undan nutidens sträfvan och jäkt efter allt nytt och modernt, äfven om offret för att vinna detta blir det bästa af allt en människa kan önska sig, lugn och tid att samla sig själf.

Se på Skansens gamla stugor. Herregud, de äro inte bekväma, men hvilket lugn skänker det inte att gå in en stund och sitta ner i en gammal kubbstol vid en brasa i den öppna spiseln, medan solen rufar golfvet i olika färger genom de små blyinfattade fönsterrutorna. Den gamla klockan står i sitt hörn och mäter med långsamma och högtidliga knäppningar ut tiden. Eller sitt där en vinterkväll, då eldskenet från brasan och nå-

gra svagt lysande talgljus sköta om belysningen därinne. Skuggorna dansa öfver väggarna alltefter som elden flammor upp, men i vråarna är det mörkt. Man ser så väl för sig, hur förr en gång de som hade sitt hem här sulto kring brasan och berättade sagor, medan barnen kastade förskrämda blickar in i de mörka vråarna, som kunde gömma allt möjligt otyg, och kröpo tätare samman, när elden saktat brann ned och glöden fallade under askan.

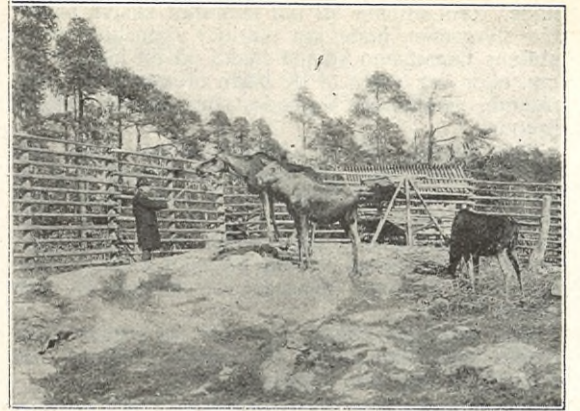
Låt oss se oss omkring i en af stugorna. Man skulle kunna ha roligt en hel dag bara genom att studera en enda stugas väggmålningar. Dessa hederliga gamla bibliska målningar, naiva som all folkkonst och just därigenom så rörande. Hvad gör det att proportionerna äro fullkomligt vansinniga, hvad gör det att allt hvad etnografi heter var ett fullkomligt okänt begrepp för konstnären. Går Josef omkring i Västgötadräkt, så gör han det därför att, när målaren skulle göra honom riktigt fin och proper, så måste han ta till det bästa, han visste, sin egen trakts helgdagsdräkt. Och Herodes är klädd som

Nalle tar en öfverblick af världen.

en länsman, ja, Herodes var nu en gång för alla en mycket hög och mycket sträng herre. Man förstår så innerligen väl, hvad konstnären menat, och man grips af den enkla form, i hvilken hans tankar tagit gestalt.

Husgerådssakerna stå på sina platser, där de alltid stått, äfven innan stugan flyttades hitupp. Ingenting har rubbats mer än som varit nödvändigt, och man har icke en känsla

Älgarna.

af att gå omkring i ett dött museum med uppradade föremål, där man måste fitta efter i en katalog för att se, hvad det skall föreställa.

Detta var litet om interiören. Låt oss nu se omgifningen. Hur har man icke placerat hvarje stuga just där den skall ligga. Man märker i allt kärleksfull omtanke. Böllnässtugan, den gamla gästgivarvärdgården, ligger där med sin plan utanför, där de åkande kunde ställa ifrån sig sina vagnar, Laxbrostugan ligger inbäddad i den Västmanländska löfskogens yppiga grönska, de gamla rökpörtorna djupt inne i den mörka västmanländska furuskogen. Och när man ser det nyaste förvärfvet, Alfrosgården från Härjedalen, märker man hur oändligt väl man tagit vara på hvarenda detalj. Det är icke ett museiföremål detta, utan den oförfalskade verkligheten. Det är en verklig gård däruppför, och när gården flyttades, måtte trakten ha följt med på köpet, så intimt tyckas de hänga samman med hvarandra.

På detta sätt har så Skansen blifvit ett Sverige i miniatyr. Man kan på detta begränsade område vandra genom landskap efter landskap. Och just genom detta har Skansen en viktig mission att fylla, att stärka kärleken till vårt land och samhörighetskänslan mellan dess olika delar.

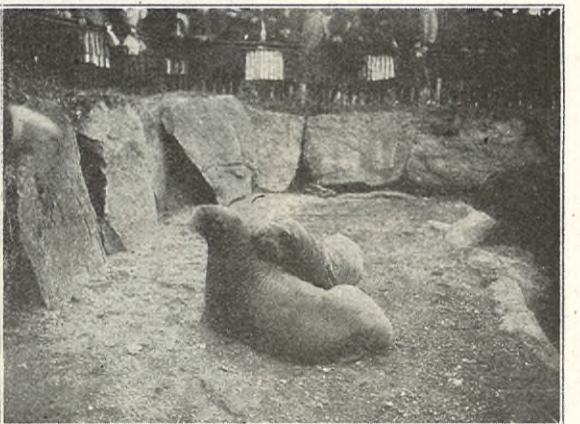
Men det är inte bara de gamla stugorna Skansen har tagit vara på. Det fanns så mycket annat värdefullt att rädda, gamla danser, låtar och trallar, gammalt skrock o. dyl. Så har äfven i dessa fall Skansen öppnat sin famn och tagit emot allt, som höll på att bli hemlöst, först i dragspelets och sedan än värre i grammofonens tidevarf. Det är ju inte enbart glädjande att långt uppe i en obygd i stället för en låt på en gammal fiol få höra en sprucken grammofon rossla och spotta fram: "Hafver ni sett Karlsson" eller den allra nyaste schlagern ur en modern dansoperett. Men det är nu en gång för alla ett faktum detta, och räddningen kom i sista stund. De gamla låtarna kommo till Skansen och omhuldades där, innan den sista fiolen förskrämd tystnat inför en skräl-

Svandammen.

Visenten.

Sälarna.

lande Sousamarsch, framtrumpetad ur en blänkande mässingsträtt.

Hur samlas det icke fullt med folk hvarje sommarkväll uppe på Skansen kring någon spelman, som med fiolen under hakan låter de gamla mjuka och okonstlade melodierna lefva upp på nytt. Folket står där och njuter af de icke alls konstmässiga, men direkt till hjärtat gående tongångarna. De ha ärfits generation efter generation dessa gamla låtar och ha ännu kvar förmågan att skänka lugn och jämvikt åt en senare tids utjäktade och nervösa släkte. Nu tecknas de upp, alla dessa melodier och räddas från att drunkna bland nutidens banala folkmusik.

Så ha vi våra gamla folkdanser, som fått stryka på foten för boston och onestep — ja, kanske dansas nu på logarna äfven tango och foxtrott. Ingenting är omöjligt i våra dagar, då man kritiklöst accepterar allt, blott det är nytt. Tag en af våra präktiga folkdanser, t. ex. Frykdalspolskan, jämför den med nutidens fullkomligt omotiverade hop-pande, som af en eller annan anledning döpts med ordet dans; hvilken skänker det största skönhetsvärdet? Man behöfver väl knappast debattera den saken. Nu dansas där kväll efter kväll däruppe på Skansen af smidiga kullor och hurtiga masar, den sprittande lifliga Jösshärspolskan, den pantomimiskt målande Vingåkersdansen och den glidande Skrälåten, den enda af våra folkdanser, som går i moll; den är som en i dansrytm omsatt gammal vemodig folkvisa.

Så få vi icke glömma landsmålarna, som berätta historier ur folkets lif och som samlat visor och skrock därute i bygderna. De ha alltid sin gifna publik och en publik, som af alla tecken att döma icke har tråkigt. Det var, som vi erinra om på annat ställe i numret, den ouppnådde Jödde, hvilken började med detta på Skansen, och många ha med större eller mindre framgång följt i hans fotspår. Men ett ha de alla gemensamt, de skola vara äkta, ingen s. k. bondkomiker får uppträda för att med sina öfverdrifter kasta ett löjligt skimmer öfver folkets seder och bruk.

En annan betydelse för hela vårt land har Skansen som naturminnesskydd, vare sig det nu gäller djur eller växter.

Djurvärlden är rikt representerad däruppe, omkring 1,500 djur. Det blir ju alltid något mer eller mindre osympatiskt att stänga in djur i burar, men det kan göras så olika. Menageri är Skansen minst af allt, och de flesta djur, som finnas däruppe, synas att trivas väl och till och med föröka sig i fångenskapen. Så har Skansen haft glädjen att få hälsa nya lodjursmedborgare välkomna till världen. Det tyder ju på, att de inte fara alltför illa däruppe.

De flesta Skansenbesökare ha sina goda vänner bland djuren, vare sig det nu är någon af de snälla eskimåhundarna, räfven, som står kedjad vid sin koja, eller den lilla

Jödde i Göljaryd.

nallen, som har sin bostad nedanför Bredablick och som ligger och suger på ramarna och ser så innerligen hungrig ut för att röra de besökandes hjärtan, så att resultatet blir litet nötter eller en ostkalk. Han känner sina pappenheimare, den listiga krabaten, och han har satt tiggeriet fullständigt i system, som fungerar till synbar belåtenhet. Men allra talrikast samlar sig dock allmänheten kring apburen för att ha roligt åt dessa

SE — RYGGASSTUGAN BJUDER

ett varmt: slig in, Guds frid!

En lika hälsning ljuder

från Mora här bredvid.

Hur vittna här med sanning

de hundra föremål

om svenska lynnets blandning

af vekhet och af stål!

Ur Carl Snoilskys "Majsång på Skansen".

djurvärdens pajaser med deras lustiga påhitt och krumsprång.

I fågelburarna är det lif och lust, isynnerhet om vårarna, då det gäller att ställa bon och reden i ordning i god tid. Och orren och tjädern spela hela gudslånga kvällen.

Äfven det botaniska intresset är väl fill-godosedt. Man kan ha tråkigare än att gå och studera trädgården nere vid Vaktstugan. Vid hvarje växt står en redogörelse för dess olika verkningar, som man nu fattat dem under gångna tider, vare sig det nu gällde att koka ihop någon underlig kärleksdryck eller bota någon mer eller mindre besynnerlig sjukdom. Så heter det om Salvia: "Salvievain gör röft och gråt håår svart om thet twettas ther medh offla. Then som hafwer skelwandé Händer eller någhon annan Ledamoot, han må gnida them medh Salvievain, forty thet gör them stadiga. Then som hafwer lösa Tänder, han må hålla Salvievain uti sin Mun thet läker Tandkötet, fäster Tänderna och fördrifwer then onda lucht aff Munnen." Ännu finare egenskaper har Citronmelissen, ty den besitter icke mindre än

25 olika dygder såsom: "Om någhon war-der bitin aff en rasande Hund, helar them; hon gör väl att smälta Maten;

Warder hon lagd uti Wijn, och sedan brändt Wain ther aff, och druckitt, styrker Hiernan;

thet frögdar hiertaf och fördrifwer Melan-cholian." Därför kallades den också med det vackra namnet Hjärtansfröjd.

Och nu till slut några ord om Skansens lokala betydelse.

Skansen är lugnet midt i stadens larm. Den första känsla, man erfar däruppe är en glädjefylld förvåning att man kan befinna sig alldeles som ute på landet endast några minuters väg från de bullrande gatorna. Det är som om den brusande oron därnere icke skulle kunna nå hit upp, som om ljudvågorna brötos mot berget och sjönko tillbaka igen i långa dyningar. Tystnaden och stillheten härska häruppe. Därför är också Skansen tillflyktsorten för de många, som behöfva för en stund komma ifrån jänkter därnere för att i lugnet samla sig själfva och få en stunds ro.

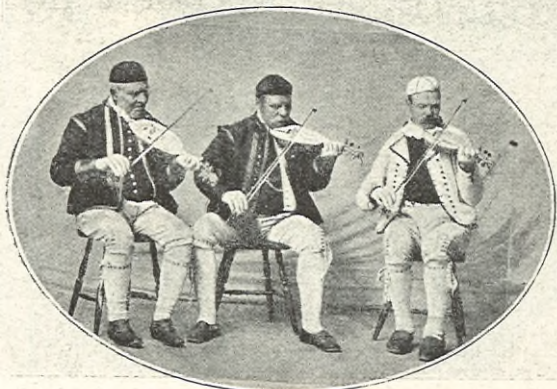
För alla dem, som af en eller annan anledning måste stanna kvar i staden under sommaren är Skansen sommarnöjet och ett sommarnöje, hvars make man får leta efter. På sommarkvällarna är också Skansen mest besökt och man samlas nere på Solliden, den utan tvifvel mest populära promenad-platsen i Stockholm. Då spelar Flottans musikkår och af och an rör sig folkströmmen för att lyssna till musiken. Tröttnar man då på att promenera, kan man i stället gå och sätta sig på Idunhallen, Stockholms största restaurang och den med det vackraste läget. Därifrån har man utsikt öfver Solliden med dess böljande människomassor, utsikt öfver Söders höjder och hela inloppet till Stockholm. Sitter man där en sensommarkväll, när lyktorna tändas och tindra som långa pärlband öfver Södra bergen, medan skärgårdsbåtarna glida in mot staden, då kan man våga ganska mycket på, att en sådan konstellation som Skansen och Stockholm icke finnes i hela världen.

Men Skansen är icke bara ett sommartillhåll. Hvarje årstid har sitt Skansen, den mörka hösten, då naturen håller på att dö och vargarna i namnlös ångest vända nosarna mot himlen och tjuta, vintern med gnistrande hvit snö på granarnas grenar, våren med fågelsång i alla buskar och med doft af frisk mylla, medan vildänderna med smattrande vingslag fara fram och åter för att slutligen fälla i den stora fågeldammen.

Är skola komma och år skola gå, men Skansen skall alltid förbli sig likt, ty

Från fäder är det kommet, till söner skall det gå, så långt som unga hjärtan ännu i Norden slå.

SIGURD KÄMPE.

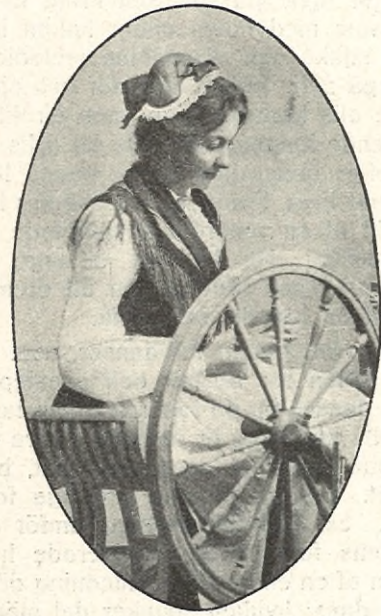
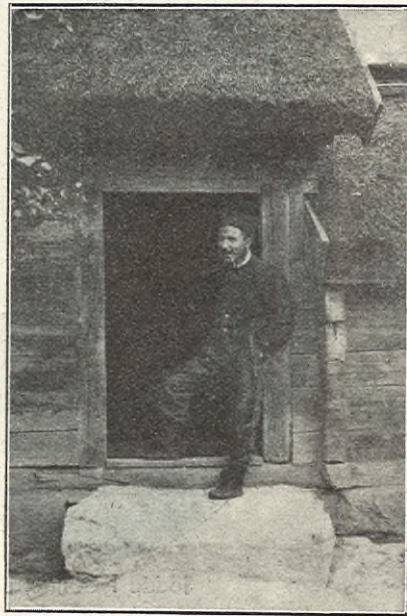

Kellna-trion.

Skansens spelmän.

BLAND LANDSMÅLARE OCH

Jan i Selb

Per Hertzell, född i Bollnässtugan.

John Ahnberg (John i Leabu).

Stornas-Jonke.

Jösshärjäntan Lydia Flood.

fill yrket är konstograf.

En som ej får galleri är Delsbos rinnan Ida Gaw som hon eljes hej för väl känd för at gon ingående pres den för hennes för de sammanfaller i

DEN ALDRE BESÖKAREN, SOM REDAN under de första bekymmersamma åren af Skansens tillvaro med glädje och intresse deltog i dess utveckling, minnes säkert Jödde i Göljaryd.

Ingenjör K. P. Rosén, som hans borgerliga titel och namn var, hörde till en af "gamla doktors" ifrigaste och duktigaste medhjälpare, när det gällde arbetet för Skansens utveckling och samlingsarbetet som stod i samband härmed, men mest känd och uppskattad blef han genom sitt upprädningsarbete som landsmålare. Den småländske bonden med sin karaktäristiska envishet och själsäkra trygghet fick i honom en utmärkt tolkare. Med ett verkligt intresse för den allmogetyper han representerade samt den pietetsfulla takt, som tarfvas för att ej slå öfver, skapade han en typ, som sent går ur publikens minne. Om hans humor och slagfärdighet berättas många anekdoter och han blef med åren en publikgunstling som få. Kring "Jöddes sten" samlades allid en förväntansfull skara, ifrig att lyssna till hans roliga historier och de på bäljaspelet ackompanjerade visorna. De framfördes på genuin småländska orh innehöllo ofta en komisk point, som allid satte åhörarens skraftmuskler i rörelse. Dock voro icke allid vi

sorna af enbart drastisk eller komisk effekt. På hans repertoar funnos också vemodiga sådana som mången gång i rym och form minde om den gamla folkvisan. Jödde var väl förtrogen med sin hembygds befolkning, dess seder och bruk, tankar och föreställningar och därför kunde han också i sina historier inspränga belysande smådrag och karaktäristiska uttryck, som ofta förlänade skildringen ett stort kulturhistoriskt värde. Med en måttfull komik utan alla öfverdrifter höll han åhörarnas intresse vaket och genom frånvaron af den karikerering, som inom denna konstart är så vanlig och farlig kom hans föredragningskonst att stå på ett högre plan än flertalet af hans talrika efterföljares. Jämtes med sin verksamhet som landsmålare tjänstgjorde han äfven som instruktör vid öfvandet af ringlekarna.

Vårt inskränkta utrymme liksom vår omtanke om våra läsares begränsade tålmod måste naturligt nog hindra oss att ingående skildra de många olika typer ur vårt allmogestånd, som på Skansen fått i de flesta fall lyckliga framställare eller framställarinnor. Blott beträffande ett fåtal, som i högre grad vunnit publikens gunst måste vi göra några omnämnanden.

Ungefär samtidigt med Jödde började Nergårds-Lasse att uppträda offentligt på en del soaréer i Stockholm och Uppsala, som denna tid höllos till förmån för Skansen, och tjänstgjorde han senare som ersättare, när Jödde af en eller annan orsak var förhindrad att uppträda. Det var emellertid ingalunda någon lätt uppgift för honom, när han vid Jöddes frånfälle år 1900 erbjöds den lediga platsen. Den popularitet hvarmed Jödde omfattats gjorde försöket svårt nog, men intresset för saken undanröjde alla betänkligheter. Publikken ställde sig också välvilligt förstående, och snart nog hade Lasse arbetat sig in i dess gunst. Få äro väl de Skansenbesökare, som ej hört honom någon gång under det 20-tal år som han nu uppträdt. Det borde f. ö. vara rent af omöjligt att undgå att höra honom. Begåfvad med en sällspordt kraftig röst förmår han göra sig hörd på ett betydligt afstånd från "Jöddes sten", där han drar sina historier omväxlande med "Fars och mors polska" eller

någon annan "trudelutt" på dragspelet. Och än kraftigare får han tillfälle att låta den ljuda, när han på söndagskvällarna låter brandvaksropet skalla öfver Solriden, förkunnande för den talrika publikken att "klöcka ä tie sla-a-gen". Hans mål är sömländskan och hans repertoar omfattar ett betydande antal historier. Karaktäristiskt för hans historier och föredrag torde vara den i de flesta fall skarpt markerade pointen och den komiska situationskildringen, som med hjälp af fantasien hos åhörarna, aldrig förfelar att framkalla munterhet.

Ehuru kändt af de flesta torde det förtjäna att omnämnas, att Nergårds-Lasse i det borgerliga lifvet heter Bror Sibbe Malmberg och

Delsbostintorna och Delsbo doktorinnan Ida Gaw

Butösen Brita Häll.

Skördetåget. (Skansens)

BONDSPELMÄN PÅ SKANSEN.

orp.
stnär och fo-

saknas i vårt
intan. Dokto-
ell-Blumenthal,
er, torde vara
t behöfva nå-
entation. Ti-
sta uppträdan-
stort sedt med

Rosa Arbman (Mor Dordil).

Jämtlänningarna Johan Munther
och Märten Andersson.

H. J. A. Sundell (Lars i Svarfven).

Nergårds-Lasse.

gossarne. Längst t. v.
ell-Blumenthal.

Nergårds-Lasses. Hennes glada leende och det käcka sympatiska uppträdandet liksom det medryckande föredraget har gjort henne till en af de mest uppskattade bland våra landsmålskonstnärer. Hennes repertoar omfattar såväl berättelser som visor på Hälsingemål. På senare år har hon endast undantagsvis medverkat såsom någon gång vid värfesterna, alltid hälsad och mottagen med lifligt bifall.

En oersättlig förlust gjorde Skansen år 1905, då visångaren "Jan i Seltorp" dog. W. Bergström, som hans rätta namn var, efterträdde år 1901 Jödde i Göljaryd som ringleksinstruktör. Sin popularitet bland Skansens besökare vann han emellertid genom sitt

uppträdande i Bollnässtugan, där hans västgötavisor alltid samlade en talrik åhörarskara. Han var i mångt och mycket en originell man. Så ock i sitt uppträdande som landsmålare, hvori han på ett fördelaktigt sätt skilde sig från den gängse typen. Hans enkla, naiva föredrag försmådde såväl grimasering och gester som all annan onödig utsmyckning, och utan tvifvel höll hans trogna stampublik honom räkning härför. Tråkigt nog finnes ej någon bild af den populäre sångaren i västgötadräkten med den typiska "smällpiskerocken" och kasketten, hvarför vi måste nöja oss med vidstående enkla fotografi af honom.

En god vägledare, när man i minnet vill återkalla någon typ ur Skansens omfattande samling tolkare af landsmål, folklif och folkmusik, har man i de gamla programbladen. Bland dem, som man här förutom de förut omnämnda finner upptagna, märkes Jösshärjäntan Lydia Flood. Hon är ifråga om naturlighet och äkthet fullt ut jämnställd med Delsbostintan, och hennes försvinnande från Skansens program måste betraktas som en verklig förlust. Man skulle kunna säga, att Delsbostintan går i dur, under det att Jösshärjäntan går i moll. Lydia Floods föredrag präglas af något sällsynt godt och hjärtevarmt, och hennes ingående känedom om den värmlandiska allmogens seder och lif förläner hennes berättelser ett stort värde. På sitt program har hon äfven en hel del visor, och de båda värmlandsskalderna Fredrek på Ranssätt och Fröding ha i henne funnit en lycklig folkerska.

En helt annan typ var Stornäs-Jonke. Det var den robuste, grofhuggne nybyggaren från de stora norrländska vidderna med en stark fläkt af vildmarkslif och en erinran om de vidt olika förutsättningar, som framtidslandet bjuder sina pionjärer på i kampen för tillvaron. Hans oförblommerade kraftiga och ofta rent cyniska, men alligenom äkta uppträdande, chockerade otvivelaktigt en del af publiken, men det stora flertalet minnes honom säkert med nöje. Hans historier rörde sig oftast om "skröml" och trolldom. Han har också på sidan om sin syssla som landsmålare utfört en omfattande samlareverksamhet för Nordiska mu-

seets räkning i folkloristiskt syfte, omfattande olika delar af Norrland.

Vår siste i galleriet blir en landsmålare, som visserligen blott vid ett par tillfällen uppträdt på Skansen, men dock härvid gjort så stor lycka att ett förbigående är omöjligt. Det är "Jon i Leabu" (John Ahnberg), och hans västgötabonde är en af de roligaste och på samma gång mest äkta "knalle"-typer som gjorts. Genom sin borgerliga näring hänvisad till att vistas i Jönköping har han som nämnts endast under kortare tid kunnat glädja Skansens publik med sitt uppträdande och torde därför här vara relativt litet känd. Annat är emellertid förhållandet i Sydsverige, där han bland kännare med rätta anses vara en af de främsta inom denna konstart.

Folkmusiken har alltid kärleksfullt omhulats på Skansen, och ofaliga äro de spelmän som på olika instrument här låtit höra sig. Jämsides med den gamla välkända trion, Skoglund, Skölds-Anders och Ekström, har så godt som hvarje sommar såväl före som efter år 1905 gästspel af bondspelmän ägt rum. De nämnda året inledde emellertid en ny period med ett mera målmedvetet och ordnad engagerande af representativa spelmansgrupper från olika delar af vårt land.

höstmarknad 1893).

Värmlandsspelmännen Jon Andersson och K. P. Thorén.

Från Skansens vårfest 1893. Gustaf III och hans hof framför Bollnässlugan.

Från Skansens vårfest 1894, "Gröna Lund."

Innan vi emellertid gå till att tala om dessa, måste vi ägna några rader åt den förutomnämnda trion. De äro alla tre gamla trojännare sedan "gamle doktors" dagar, och på hvardagarna, när de ej spela, arbeta de däruppe i sina olika yrken.

Det är en vacker syn att en sommardag se Skansens folkdanslag med spelmännen i teten låga ned till dansbanan. Jonas Skoglund i sin långa hvila rock går med sin nyckelharpa bredbent och trygg i midten, och sannerligen verkar det icke, som om det minst behöfdes en jordbäfning för att kunna rubba honom ur takten. Skölds-Anders, masen, går till höger och filar liksom kamraten i västgötradräkten, Ekström, oförtrutet på fiolen. Efter kommer danslaget par om par i de vackra och färgglada folkdräkterna. På dansbanan går sedan dansen med lif och fart till en musik, vacker genom sin naivitet och enkelhet och framför allt taktfast och jämn, något som i dansmusiken ju är hufvudsaken. Under de långa sommarkvällarna låta de höra sig på olika ställen, såsom i Balderslunden, vid Bredablick eller Högloftet. Vintertiden äro de oftast ensamma om den musikaliska underhållningen på Skansen. En vintersöndag i Högloftet i dess trefna brasvrå med de gamla låtarna spelade af Skoglund och hans kamrater är en verklig njutning. Deras repertoar synes vara outfömlig. Polskor, valser och marscher ljuda från fiolernas strängar i jämn ström ackompanjerade af nyckelharpans lustiga surrande och knäppningar. Det är "Blomsterkransen", "Myrtenkronan", "Wappa-valsens" och allt hvad de heta, de som nu ha något namn, ty ofta nog kan hvarken Skoglund eller hans kamrater upplysas om hvad en efterfrågad låt heter.

Som nämnts inleddes år 1905 en följd af gästspel af spelmän från vidt skilda trakter

af vårt land. Början gjordes som sig bör med Jämtland. Det musikaliska lifvet står högt i detta landskap, och glädjande att säga äras fiolen framför andra instrument. Det på andra ställen så vanliga dragspelet står här ej högt i kurs och kommer ytterst sällan till användning. De båda jämtarna Johan Munter från Hollbacken och Mårten Andersson från Ubyn i Malmars socken samt deras landsmän året därpå gjorde en verklig lycka med sin vackra musik. De gamla polskorna och gånglåtarna, som Munter och hans kamrat spelade, hade utan tvifvel sitt ursprung från det tidigaste 1700-talet. Gubben Munter plögade också berätta, att han hade sin repertoar i arf efter "Lapp-Nils," en riktig storspelman och trollkarl, kring hvilken sägnen spunnit en konstrik väfnad af mystik och under. Efter dessa år, ägnade åt den jämtländska musiken, kom år 1907 turen till Värmland. Detta landskap fick i K. P. Thorén och Jon Andersson tvenne goda representanter. Med sin sprittande, glada musik blefvo äfven den i hög grad publikens gunslingar.

Kunde jämtarna och värmlänningarna omedelbart göra sig förstådda och uppskattade, kan detsamma emellertid ej sägas om den år 1908 för första gången uppträdande "Kellna-trion". Det var något i de tre skåningarnas musik som för uppsvensken lät rätt så underligt. Många melodimotiv i deras repertoar kunde igenkännas från tidigare spelmäns spel, så det var icke själfva naturen af melodierna som stötte, utan den om vi så få säga underliga stiliseringen.

Emellertid dröjde det ej länge, förrän publiken äfven beträffande dem kom att intaga samma hållning som gentemot de föregående.

Vår bild upptager de tre iförda den karaktäristiska skånska dräkten. Längst till vänster sitter den då mer än 70-årige K. M. Pet-

tersson, vid sidan om honom sonen K. Petersson och längst till höger spellagets yngste, Sven Jönsson. Det är som läsaren nog ser icke sina vanliga fioler de här traktera, utan träskofioler. De groteska spelverktygen te sig onekligen en smula komiska, men "Kellna-trion" visste att handtera dem och att äfven ur dem framlocka välljud. Tonen på detta underliga instrument låg väl högt, men det musikaliska resultatet var med skåningarnas rent af virtuosityt föredrag mycket godt, och åhörarens eventuella åsikt om, att här vore fråga om något musikaliskt pajasnummer, vederlades genast.

År 1910 hölls på Skansen den stora riksspelmansstämman. Under några minnesrika augustidagar (6-8 aug.) voro då församlade spelmän från alla Sveriges landskap i ädel täflan om att framföra det äldsta och vackraste vår folkmusik äger af låtar och toner. Många olika instrument voro här representerade, talrikast dock fiolen.

Man fick redan nu göra bekantskap med en stor del af dem, som under de följande åren skulle komma att representera allmogemusiken på Skansen. Fränsedt ett kortare gästspel af tvenne gottlänningar har sedan 1909 ej något samspel mellan gästlande spelmän ägt rum, men ett stort antal har spelat solo. Bland dem må nämnas Dan Danielsson, Värmland, Gullick Falk, Medelpad, J. Andersson, Närke m. fl.

På årets program finnas Höök Olof Andersson från Dalarna och östgöten J. A. Sundell, "Lars i Svarfven". Den senare har med sin "låta-stunn på bron" haft en stor och välförtjänt framgång hos publiken som gärna lyssnar till hans musik och hans roliga historier från det gamla spelmanslifvet.

G. S. N-G.

Från Skansens vårfest 1898. Hos "kära far" och "kära mor" i Laxbrostugan.

Från Skansens vårfest 1915, "Gustaf II Adolf" å Friluftsteatern.

Den förstummade rösten.

SKANSEN BAR MINNET AF SIN SKAPARE som ett diadem om sin panna, man möter Artur Hazelius öfverallt där uppe, men vill man höra hans röst, känna sig omsusad af hans ande, då skall man klappa på dörren hos någon af dem, som lefvat i hans närhet, hos intendenten Behms till exempel. Fru Sigrid Behm kom till Artur Hazelius 1891 som hans första amanuens, och Sigrid Millrath som den lilla frun på den tiden hette, har hela famnen full af minnen från doktorsn tid. Och det underliga är, att då fru Behm talar om "doktorn", är det icke som om han vore död och borta, det är något rikt och lefvande, som slår emot en, då hon berättar. Den andliga kraft och spänstighet, den varma hänförelse, som fanns hos Artur Hazelius, lefver kvar hos de människor, som arbetade tillsammans med honom, och fast hans röst förstummats, talar den genom dessa hans hjälpare i lifsverket Skansen.

Episoderna frängas och blandas om hvarandra som de komma för berätterskan. Hazelius' anspråkslöshet, hans rastlösa arbetsamhet, den festivitas han förstod sprida omkring sig, hans förmåga att få folk att se med hans ögon, då det gällde Skansen... Hvad välja bland de brokiga minnesbilderna?

En dag skickade doktorn ut sin lilla amanuens att skaffa en mecenat. Det något egenomliga och synnerligen kräfvande uppdraget misslyckades, hvilket väckte en mild förvåning hos Hazelius. — "Min kära S. M.", sade han faderligt, "man får icke misslyckas, då det gäller att skaffa pengar till Skansen". Så en söndagsförmiddag, då doktorn och hans amanuens voro ute på Skansen, kom en känd grosshandlare, som Hazelius var flyktigt bekant med. Man språkade och doktorn ledde samtalen in på sin nybildade Bredablicksfond, som han ville att grosshandlaren skulle bidra till med en viss summa om året. Men grosshandlaren hade en afvikande åsikt om Bredablicksfonden och den föreföll så pass stadgad, att unga fröken S. M. kände en viss triumf stiga upp i sitt hjärta: "Jo, jo," sade hon tyst för sig själf, "där ser man, hur pass lätt det är att skaffa mecenater!" Men då grosshandlaren efter en stunds artigt samspråk lyfte på hatten till afsked, tog Hazelius om honom på sitt hjärtliga sätt och sade: — "Alltså, min käre herr grosshandlare X., skicka jag upp kulan med ett kvitto på 100 kronor!" Hvarpå grosshandlaren brummade, men samtyckte.

Att få ge till Skansen, arbete eller pengar, var en stor heder för den som blef anmodad. "Doktors fru", som utgjorde ryggraden i de första vårfesterna, uppfattade det också som en sådan. För dem som ställde sig oförstående mot Skansen hade Hazelius ingenting annat än förakt. Fru Behm kan en typisk historia om en fru, som var för fin för Skansen. På anvisning af en af sina vänner skickade Hazelius sin unga amanuens till en dam ur societeten med anmodan om personlig medverkan i vårfesten och ekonomiskt bidrag. Men svaret blef ett snålt afböjande. Frun intresserade sig inte "för sådant". För öfrigt hade hon många andra ändamål att ge till, som voro mera värda att uppmuntra. Då afslaget frambars till Hazelius, sade han: — "Kom ihåg, att fru V. får aldrig, aldrig, aldrig göra något för Skansen i någon form, och hennes namn uppföres på vår svarta lista, som nu ögonblickligen upplägges."

När det var fest på Skansen och när det gällde att Skansen skulle representera, ville Hazelius att det skulle slås på stort, det skulle vara glans och färg öfver hvad Skansen bjöd allmänheten och hans intresse

räckte till för de minsta detaljer, ända till hur pagen i det historiska låget vid vårfesten bar upp sin dräkt, om den klädde honom och om figuren i låget verkade stilltroget och äkta. Men för sin person var han anspråkslösheten själf. I den nuvarande vaktstugan, där Skansens första expedition var inrymd, eldades under årens lopp uteslutande med gamla staket från Skansens nyförvärf och med skålvirke, som Skansen fick gratis från husrifningar ute i staden. — "Hur många små breflappar har jag inte från Artur Hazelius," berättar fru Behm, "där det står: — Bed kullorna, att de dra ur spikarna ur staketpinnarna, ty det blir ett så förfärligt os af dem."

När det af Artur Hazelius bildade sällskapet Folkdansens Vänner höll till på Skansen, var dess stiftare ofta mitt ibland dem. Då skulle det vara fest, och då bjöd doktorn på chokladpudding och någon gång på ett glas Pedro Ximenes. Och det var det fest när Artur Hazelius ville så. Det glansfulla, som låg öfver hans person, kom fram vid dessa tillfällen och han ryckte alla med sig som den höfding och ledare han var. Då kunde han stå på ett bord och hålla tal, då skulle ungdomen följa honom i den tysta vinternatten ut på Skansen och höra vargarna tjuta i mörkret, då skulle långdansen gå i Bollnässtugan.

Minnena från Hazelius sista år ha det vemodiga skimmer, som det annalkande slutet för-länar. Ur en gammal dagbok för Skansen hämlar intendenten Behm fram en episod som visar, hur den store doktorn vakade öfver sitt lifsverk dag och natt utan återvändo. Dagboksutdraget härstammar från 1901 och har följande lydelse:

Från sin rond natten emellan den 1 och 2 januari meddelar doktor A. H. följande iakttagelser: Vid midnattstid, då kölden uppgick till mellan 15 och 16 gr. låg islandshunden ute sofvande; en af eskimåhundarna var ute; i Renhagen lågo samtliga renarne mitt på fältet, ingen enda befann sig under skjulet, 3 af fjällräfvarne lågo och sofvo på klipporna; likaså båda polarräfvarna, en af järfvarne låg sofvande på den frusna vattenreservoaren, en annan sprang omkring i burens; lodjuret fräste argt från sin klippa; ett af rådjuren sof i snön och likaså båda älgarna. I svandammen summo i vaken 8 svanar, under det 2 svanar och alla de andra fåglarna lågo på isen, ingen enda af dem befanns liggande på någon af de båda utlagda halmbäddarna.

Dessa iakttagelser gjordes dagen efter Skansens nyårsvaka, då man väl kunde ha tänkt sig, att högste styresmannens sinne skulle ha varit upptaget af beräkningar, hur denna för Skansen viktiga tilldragelse utfallit ekonomiskt.

Förberedelserna till vårfesten 1901, som aldrig skulle inträffa, upptogs Hazelius som

vanligt vid dylika tillfällen nästan dygnet rundt. Då han i en tidig morgontimme på den söndag, som skulle bli hans sista, skildes från sin trogne medhjälpare, doktor Behm, voro hans ord: — I morgon ska vi sofva riktigt länge!

Den förste från yttvärlden, som fick motfaga budet om Hazelius' bortgång var Gunnar Wennerberg, som på söndagsförmiddagen kom vandrande uppför backarna till Skansen. Den gamle märkesmannen satt länge utanför Skansens vaktstuga, innan han kunde hämta sig från det slag, som denna underrättelse var för honom.

— Det är en riksolycka, som drabbat Sverige, sade han, en riksolycka.

ELISABETH KREY.

Skansens framtidsdrömmar.

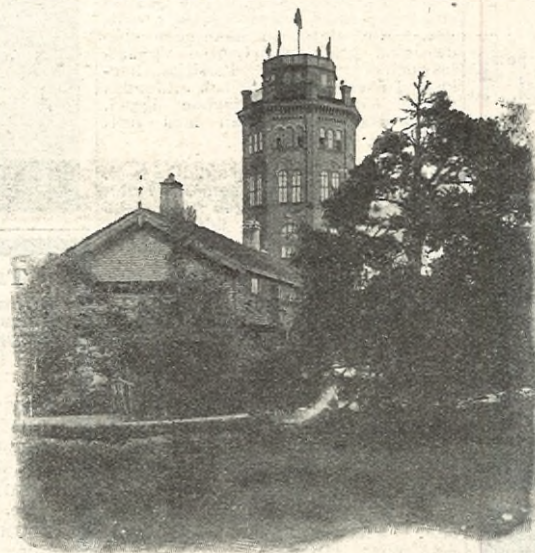
HUR TER SIG SKANSENS FRAMTID FÖR DEM som hålla trådarna i sin hand? Det är en fråga, som framställer sig själf vid ett kvartsekelsjubileum. Och den som är närmast till att ge svar torde vara Skansens ekonomintendent, herr Adelsohn.

— För närvarande har Skansen inga planer på nyförvärf, säger intendenten Adelsohn, som vi träffa i ett litet krypin till kontor, dit ett par, tre trappsteg leda från ett yttre rum. Ekonomibyggnaderna på Skansen passa för sitt ändamål ungefär som en fjolårskostym åt en gosse, som växer för fort, och utrymmet måste pressas till det otroliga.

— Skansen har sina traditioner att följa hvad utvecklingen beträffar och ekonomien är tyvärr icke så lysande, att vi kunna tänka på större utvidgningar. Men önskemål — och det kommer en glimt i herr Adelsohns ögon.

— Om vi kunde få Rosendal införlivadt med Skansen till exempel med Karl Johans-museet, det vore någonting att glädja sig åt! De högre ståndens kultur är ju alltför litet representerad på Skansen och för öfrigt börjar det bli så trångt för oss med vårt nuvarande utrymme, att det blir svårt att finna plats för flera byggnader. Vi skulle gärna vilja uppföra en gammal svensk herrgård. Men de som finnas till salu och som kunde vara lämpliga, bli oerhört dyra i nedtagning, transport och uppsättning. Vi sakna pengar. Och å andra sidan, en dylik byggnad fordrar mera plats än stugorna, ty den måste omges med trädgårdsanläggning, en gårdsplan, en allé. I alla fall är nu herrgården ett af våra önskemål, Rosendalsområdet ett annat, fast det senare svärfar betydligt mera i det blå. Men hvarför skulle inte någon mecenat vilja rikta sina blickar mot Skansen? Det skänks så mycket till alla möjliga konstnärliga och kulturella ändamål, hvarför skulle inte Skansen kunna bli ihågkommen någon gång. Just nu vid 25-årsjubileet ges ett lämpligt tillfälle.

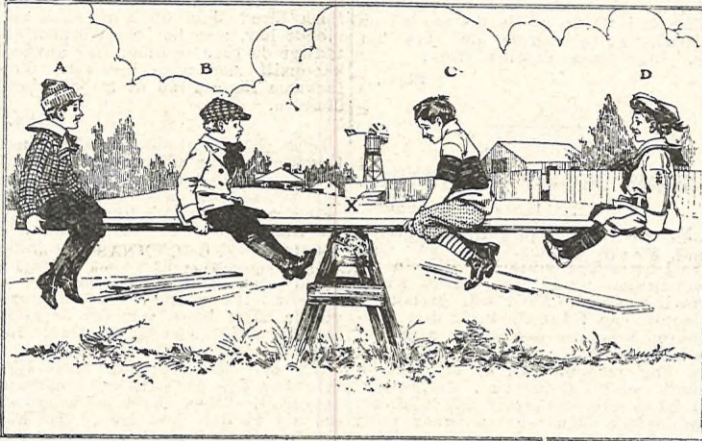
— Ett par ord om nöjeslifvet, medan vi tala om Skansens framtidsplaner? Gärna det. Vi söka ge vårfesterna ett kulturhistoriskt intresse på samma gång som vi sträfvat att göra dem så lockande för allmänheten som möjligt. Att visa hur forna tider roade sig, hur våra fäder njöto af en fest, hvad som för dem innebar kvintessensen af nöje ha vi sökt ådagalägga i de senaste vårfesterna. Den sista upptogs ju dansens utveckling genom tiderna. Så ha vi det historiska festspelet, som förekommit upprepade gånger på Skansens vårfester, till exempel det stora Gustaf Adolfspelet för några år sedan. Där kan man lägga in en hel del glans och färg. Skansen har sökt intressera svenska författare och tonsättare för saken, och det är inte omöjligt att allmänheten får se ett helt och hållet svenskt festspel. Med det vore vi inne på rätt väg: med bibehållande af Skansens traditioner hade vi skapat något nytt på fosterländsk grund.

Högloftet och Bredablick.

VECKANS PRISTÄFLING.

PRISTÄFLING N:R 41. JÄMNVIKTSPROBLEM.

Fyra pojkar gunga bock och ha placerat sig så att brädet väger jämt. A. och D. äro på lika afstånd från X. B. är halfvägs mellan X och A, och C. är tredjedel af vägen mellan X och D. Nu väger Harry 30 kilo, Erik 32 1/2 kg., Arne 35 kg. och John 37 1/2 kg. — Sök att identifiera pojkarne och säg hvilken som är Harry, Erik, Arne och John.

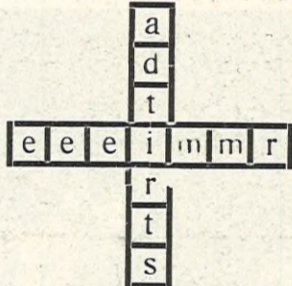
LÖSNING TILL PRISTÄFLING N:R 37.

Smör — Danmark, Ost — Schweiz, Korf — Frankfurt, Lax — Halmstad, Färskött — Australien, Ostron — New Foundland, Fikon — Smyrna, Apelsiner — Messina, Té — Ceylon, Kaffe — Java, Whisky — Glasgow, Rödvin — Bordeaux, Akvavit — Drammen, Cigarrer — Kuba, Likör — Curacao.

Vid den företagna granskningen af insända lösningar ha de två först påträffade rätta lösningarna lämnats af följande personer, hvilka alltså erhålla de utfästa kontantprisen. Första priset: Fröken Signe Holsteinsson, Sthlm. Andra priset: Fr. Valborg Nilsson, Movik.

IDUNS TIDSFÖRDRIF.

TVENNE GUDINNOR.

Ordna bokstäfverna på annat sätt, så att i korset både lod- och vågrätt läses namnet på en grekisk gudinna.

REBUS (II).

LÖSNINGAR

TILL TIDSFÖRDRIFVET I N:R 40

BOKSTAFSKORS: Pavlovo, Palermo, Florida. SKALDEN OCH STADEN: Orden äro: Taurus, Erik, gömma, iarn, Hksjö, ryssar, hvars begynnelsebokstäfver bilda Tegnér och dess sluthoks'äfver Skånör. GEOGRAFISKT A I O S. IKON: Parma, Amur, Roté dam, Auvergne, Glommen, Uri, Alicante, Yucatan, Paraguay—Armenien.

I mellersta Sverige vid stambanan, blifver i vår, ev. tidigare, ett 15 år gammalt, bevisligen vinstgivande con d i t o r i att öfvertaga af kontant köpare. Säljes som det står och befines. Enda på platsen. Särdeles lämpligt för tvenne i conditorigörsmål kunniga damer. Sv. mkt »8000 kr.» till Dagens Nyh., Hornsgatan 1, f. v. b.

200,000 Kr. extra förtjänst

gjorde sig våra agenter förra året genom att på kvällar och lediga stunder samla abonnenter å

Julstämning

Nordens största jultidning.

Vem som helst kan med lätthet förtjäna 100 kr. nu till jul. Ni behöver blott låta gratisprovet cirkulera bland vänner och bekanta.

TAG EN SAX! Klipp ur nedanstående kupong och sänd den till oss i öppet kuvert som frankeras med 4 öre så erhåller Ni alldeles gratis de i dagarna utkommande jultidningsproverna jämte fullständiga villkor för abonnentsamlare. Adressera blott:

Ähln & Åkerlunds Förlags A.-B. (Julstämning's Förlag) STOCKHOLM C.

GRATISREKVISITION N:r 24.

Sänd mig gratis och portofritt prov ur årets jultidningar jämte villkor för abonnentsamlare.

Form for name and address: Namn, Bostad, Postadress.

Annonsera i Idun!

Musikinstrument

Ny bok av f:a pristagarinna i

Iduns litterära Jubileumspristävling.

VINGAR

Av Ester Nennes.

Pris kr. 2: 75.

I bokhandeln och direkt från J. A. LINDBLADS FÖRLAG, UPPSALA.

Ungdomar se hit!

Vid Furuheims Husmodersskola gifves tillfälle att få lära såväl matlagning (finare o. enklare), servering, dukning samt slöjd: såsom väfnad. Äfven konstväfnader, alla slags hvitbroderi, linnesöm, klädsöm, fransflätning m. m. Skolan är belägen i en af Sveriges vackraste trakter! Godt hemlif! Piano. Ny kurs börjar 1 Nov. Begär prosp. Postadr. M a l e n. P. S. Inackorderingar mottagas äfven.

Teer.

Höga, rena kvaliteter. Berömda för fin arom.

Tekn. art. med eget firmamärke:

Dentol,

förstklassigt antiseptiskt munvatten och dito tandpasta.

Skokräm,

terpentinfri och fri från alla för lädret skadliga ämnen.

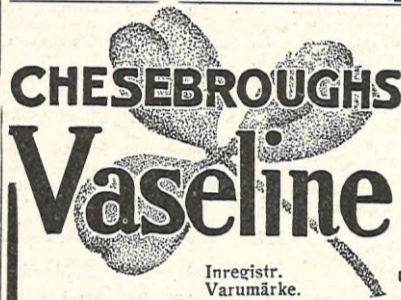
Putspulver och putskräm,

bästa rengöringsmedel för metall.

Illustr. varukatalog sändes på begäran gratis och franko.

Frälsningsarméns Handelsdepartement,

Öst-rma'msg't. 24 & 26. Sthlm 5. Telefon: Riks. 85 81. Allm. 63 72. Filial: S. Allég. 9. Göteb. R. T. 78 76.

»Den bästa vän, du någonsin kan få»

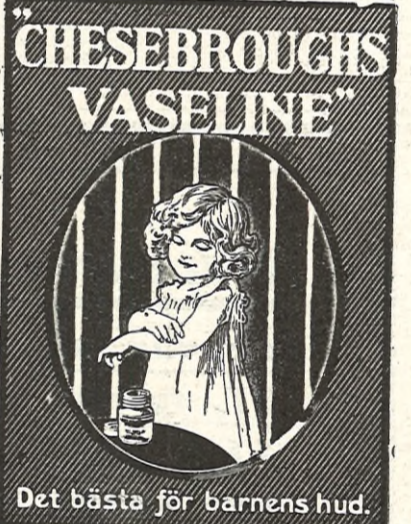
Med detta preparat kan man lindra och bota många krämpor. En liten burk

Chesebroughs Vaseline kostar endast 25 öre och befriar dig från skroflig hud, smärre sår och brännskador, och om du låter en liten smula smälta i munnen, lindrar det hosta, heshet och inflammation i halsen. Profask å 10 öre erhålles öfverallt.

Det är fullkomligt utan smak.

Hvarje apotekare, såväl som större kemikalie- och parfymaffärer hafva det till salu, men se noga efter, att fabrikiens namn Chesebrough Mfg. Co. Sd. New York, U. S. A. återfinnes på hvarje förpackning.

Filial i London, 42 Holborn Viaduct. Var försiktig med efterapningar. De skada i stället för att hjälpa dig.

Det bästa för barnens hud.

4:de upplagan Trettionde tusendet.

IDUNS KOKBOK

avhandlar såväl matlagning i vanlig bemärkelse som bakning, konservering af kött, fisk, frukt, grönsaker och svamp, karamell- & konfektkokning, beredning af drycker och charkuterivaror, servering, borddukning och servetbrytning Kokboken är rikt illustrerad med 12 färgtrycksplanscher, med afbildningar af fåglar, fiskar och svampar samt grönsaker jämte 4 styckningsplanscher för kött och 16 olika servetbrytningar efter fotografier.

Till salu i alla boklädor och erhålles portofritt mot insänd likvid, direkt från förlaget,

IDUNS EXPEDITION, STOCKHOLM.

IDUNS KOKBOK

Utgifven af ELISABETH ÖSTMAN.

IDUNS KOKBOK

är vår modernaste kokbok till utstyrsel och innehåll. Bokens alla 1.071 recept äro praktiskt pröfvade vid Elisabeth Östmans Husmoderskurser o. öfverskådligt uppställda, med ingrediensernas vikt eller rymdmängd noggrannt angifna.

Äfven helt unga husmödrar och tjänarinnor med mindre erfarenhet finna härigenom en säker handledning i

IDUNS KOKBOK.

PRIS: INB. 5: 50.

Doktor Bjerkes Ögonklinik
LINKÖPING.

Dr Heimans
ELEKTROMEDICINSKA INSTITUT.
NERVSJUKDOMAR och REUMATISKA
AKOMOR.
Kungsporsplatsen 2. Göteborg.
Tel. 4546.

Gymnastikdirektorsexamen
aflygges efter 2-årig kurs af kvinnliga elever vid

Sydsvenska Gymnastik-Institutet.

Ny kurs börjar den 14 sept.
Prosp. gen. **Kapten J. Thulin, LUND.**

Göteborgs Enskilda Handels-Gymnasium
Kungsgatan 40, Göteborg.
Förmånligaste enskilda handelsläroverk för elever med högre förkunskap.
Sommarkurs | Handelskurs | Gymnasialkurs
10/6-10/6 | 10/9-10/12 | 10/9-10/15
Begär prospekt!

Doktor A. Kjellbergs
kurs i massage och sjukgymnastik.
Begär prospekt! Stockholm.
Mästernsamuelsgatan 70.

Kurs i massage och Sjukgymnastik
STOCKHOLMS
MESSAGE- & GYMNASTIK-INSTITUT
Biblioteksgatan 28
Begär prospekt!

Afmagringsvärl,
— absolut verkande — oskadlig.
Pris kr. 4:50 + porto. Förs. disk.
Franska Parfymmagasinet,
Hofleverantör.
21 Drottninggatan 21.

Lait Antéphélique
(kändt i hela världen sedan 50 år) bästa medel mot rynkor, fräcknar, leverfläckar, finnar, fnassel m. m. Pris kr. 6.— + porto. **Franska Parfymmagasinet.**
Drottninggatan 21, Stockholm. H. öfv.

"La Mascotte"
Franskt skönhetsmedel — Kosmetikens triumf.
Nyhet:
"La Mascotte-crème"

Hög kvalitet och framstående egenskaper hafva förorsakat "La Mascotte" stora framgång. Preparaten äro lagligt skyddade genom Kungl. Patentverket. Säljas i alla 1-klassiga Parfymmerier, Varuhus, Droghaffärer och Damfrisersalonger öfver hela landet.

Dubbelhaka
borttages efter ny metod medelst **Menton.** Pris pr sats 10 kr.
Fullständig bruksanvisning medföljer.
Maria Enquist, Ex Sjukgymn.
Institut för skönhetsvård och Plastiska Operationer.
Stockholm, Biblioteksgat. 6-8
Riks 160 68. Allm. 226 62.

Husmödrar
som önska tjänare och
Tjänare
som söka platser träffa säkrast sin publik genom att annonsera i dagliga aftontidningen

Eskilstuna-Kuriren
hvilken läses i nästan alla hem i stad och på landet inom Norra Södermanland och Västra Västmanland.
Uppl. cirka **13,000 ex.**

TRICOPHEROUS

är världens förnämsta **Hårmedel** och öfverträffas icke af något annat liknande preparat
Pris pr fl. 2.50.
Erhålles hos alla 1:sta klass Parfymmerier, Drog- och Coiffyrfaffärer.

A/B M. BENDIX
HOFLEVERANTÖR
18 REGERINGSGATAN, 5 STUREGATAN,
90 DROTTNINGGATAN
Sveriges äldsta och största specialfirma i
BARNKLÄDER
Avdelning för
BACKFISCH-KONFEKTION
18 REGERINGSGATAN 18

ALTIFIN FÖR HÖSTEN!
Dräktpåsen
"ALTIFIN"
(patent)
för skydd mot mal och damm.
Säljes i hvarje välsorterad affär samt i parti hos
John Blomberg & Co A.B.,
STOCKHOLM.
TELEFONER: ALLM. 5113, RIKS 12 01 & 12 02.

KORSETT-NYHETER

Primadonna-Korsetten
Denna korsett är afpassad för alla figurer och gifver kroppen oaktat korsettens långa form, stor böjlighet och modernt snitt.
Korsetten är försedd med rostfria aluminiumfjäder och planchetter och kan således lätt tvättas.
"Primadonna B" Kr. 7.25
Ljusblå, extra prima batist satin, 4 strumphällare extra lång modell.
"Primadonna C" Kr. 6.—
Hvit, prima batist satin, 4 strumphällare, lång modell.
"Primadonna D" Kr. 3.90
Lj. slila, prima parkumväfnad 2 strumphällare, lång modell.

Reformlivet "Hygiène"
(Röda korset)
Detta reformliv är af läkare rekommenderat såsom det mest hygieniska. Är försedd med uttagbara fjädrar framtill.
Hygiène C. Prima parkumväfnad silvergrå passande för flickor. Kr. 1.75
Hygiène D. Prima kypert diell, hvita och ljusblå. Kr. 2.85
Hygiène A. Prima varpsatin silvergrå. Kr. 3.25
Hygiène B. Extra prima batist hvit. Kr. 4.25

Vi föra dessutom en mängd olika modeller i Snör och Reformliv Gördlar och bröstnallare, alla välisittande och moderna modeller
Vår illu-trerade priskurant, innehållande 80 olika korsetter, sändes gratis och franko.
A. JÖNSSON & Co - Kyrkogatan 32 - Göteborg.

MÄRKET MARKATTAN

"Ett glänsande resultat"
(HOS ALLA HANDLANDE)
Sunlight Såpval Aktiefbolag
Göteborg

Kjellströms Kartritningskurs
börjar i Okt. Prospekt erhålles. Storgatan 32. Sthlms Tel. 242 08.
Bogstens Hushållskurs 1917.
1 Febr.—1 Maj; 1 Aug.—1 Nov. Utöflligt prospekt mot 2 porto.
Fru Ida Palmgren, Bettna.

Kurs i klädsömnad.
Elever mottagas dagligen kl. 11-3. Aftonkurs två gånger i veckan.
Grefteuregatan 72. **Selma Wahlgren.** A. T. 224 58.

Lektioner i Linnésömnad,
även blusar, underkjolar, sportskjortor och barnkläder
Elever mottagas dagligen 12 sept.—15 dec. 10 jan.—10 juni.
Karin Egnér. Eva Egnér.
R. T. 35 30. Sibyllegatan 36, Stockholm. A. T. 210 04

Kvinnliga Gymnastik-Sällskapet
öfningar å Kongl. Centralinstitutet (Hamngatan 19) Tisdagar och Fredagar med början **Freddagen den 6 okt. kl. 8,15-9 e. m.** Ledarinnan Fr. Dagmar Torslow.
Anmälningar mottagas å nämnda tider och dagar. Till mindre medlemde utlånar Sällskapet kostnadsfritt gymnastikdräkter.
Terminsaftift 1 kr. **STYRELSEN.**

Ruth Zenerströms platsbyrå. Drottninggatan 16, 1 tr., Stockholm.
Anskaffar platser för Husförestånd., Husbäll- och barnf ök., Lärlari nor Kok-, Hus-, Barn- och Ensamj. nsänd betygsafskifte och foto samt 20 öre i svarsporto. Biligt arvode. Reel behandling. A. T. 93 98 R. T. 167 70.

Stekugnsplattor af täljsten
att användas i vanliga kokspisar, hvarigenom ett godtt, väl gräddadt bröd erhålles. Säljas i följande dimensioner:
4 x 50 cm. å Kr. 6:85 pr st.
30 x 50 " " å " 5:65 " "
28 x 40 " " å " 4:25 " "
Andra dimensioner på beställning.

Backa Täljstensverk, Årjäng.
Pepparkakor
erkänt välsmakande 1 öre st. sändas mot efterkräf i satsar om minst 300 st. Fru Maria Persson, Axelvold. Skåne.

Turkiska badet
i Malmtorgsbadet är öppet hvarje torsdag för damer. Yppersta medel för bibehållandet af snärt figur och fin hy. Badet är angenämast, om man är flera i sällskap. Pris före kl. 12 kr. 1:50. efter kl. 12 kr. 1:75.

BRUNKEBERGS TEATERN
Alltid veckans bästa nyheter!
Idun utgives denna vecka i A och B.